

Vlastimil Pihera*

SOUKROMÝ ÚŘAD. SKICA

Private Office. A Sketch

Abstrakt

Příspěvek se zabývá neobvyklým pojmem „soukromý úřad“, tedy institucí úřadu v soukromém právu, a to primárně s přihlédnutím k jeho pojetí v německém soukromém právu, jak bylo rozpracované především v habilitační práci *Floriana Jakobyho Das private Amt* publikovaná roku 2007. Zabývá se jeho vymezením jako specifické organizační entity, již mohou být i v soukromém právu přiřazována práva a povinnosti, a to přesto, že nemá právní subjektivitu. Zvláštní pozornost je věnována vztahu soukromého úřadu a odděleného jmění a jeho roli v právu právnických osob. Autor uzavírá, že především v těchto oblastech může koncept soukromého úřadu pomoci lépe strukturovat naše úvahy o funkci a podstatě právních vztahů.

Klíčová slova

Soukromý úřad; organizace právního jednání; nositel přičitatelnosti; oddělené jmění; svěřenský fond; insolvenční správce; pozůstalost; orgán právnické osoby; zastoupení.

Abstract

The paper deals with the unusual notion of “private office”, i.e. the institution of office in private law, primarily taking into account its concept in German private law, as elaborated mainly in *Florian Jakoby's* habilitation thesis *Das private Amt* published in 2007. It deals with its definition as a specific organisational entity to which rights and obligations can be assigned

* JUDr. Vlastimil Pihera, Ph.D., Ústav státu a práva, Akademie věd ČR / Institute of State and Law, Academy of Sciences, Czech Republic / E-mail: vlastimil.pihera@ilaw.cas.cz

even in private law, despite the fact that it has no legal personality. Particular attention is paid to the relationship between private office and separate patrimony and its role in corporate law. The author concludes that, particularly in these areas, the concept of private office can help to better structure our thinking about the function and nature of legal relationships.

Keywords

Private Office; Organisation of a Legal Act; Attributable Carrier; Separate Patrimony; Trust; Trustee in Bankruptcy; Estate; Body Corporate; Representation.

1 Úvod

Pojem „soukromý úřad“ poutá pozornost jako *contradictio in adjecto*. Pojem úřadu je v českém právním diskurzu nerozlučně spojen s právem veřejným a v oblasti soukromého práva jej zásadně česká právní teorie ani praxe nepoužívají¹. Poněkud odlišná je situace v německém právu, kde se s výrazem úřad (*Amt*) lze občas setkat jako s označením povahy různorodých soukromoprávních konstrukcí jako je insolvenční správce, vykonatel závěti, zákonný zástupce nebo představenstvo². I v německém právu je však roli úřadu věnována jen omezená pozornost. Jediným významnějším dílem, které se touto otázkou zabývá, tak je zřejmě pouze habilitační práce *Floriania Jakobyho Das private Amt* publikovaná roku 2007³. Cílem tohoto příspěvku není toto pojetí podrobit kritice (jakkoli toho bude nepochybně zapotřebí), ale ve šlépějích *Jakobyho* naznačit směry, v nichž může být neobvyklá figura soukromého úřadu, jako racionální myšlenková struktura, relevantní i v kontextu českého soukromého práva.

2 Jakoby(ho) pojetí soukromého úřadu

Jakoby – s odkazem na starší práci Uwe Johna⁴ – chápe soukromý úřad (příčemž v těchto úvahách zjevně nachází odezvu veřejnoprávní institucionální

¹ Marginálně však srov. PIHERA, V., HAVEL, B. Povaha funkce a odpovědnost členů orgánů obchodních společností jako východisko racionálního corporate governance. *Právní rozhledy*. 2019, č. 23–24.

² ARMBRÜSTER, Ch. Das private Amt. Recenzion. *Archiv für die civilistische Praxis*. 2007, č. 6, s. 807. DOI: <https://doi.org/10.1628/978-3-16-151194-3>

³ JAKOBY, F. *Das private Amt*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.

⁴ JOHN, U. *Die organisierte Rechtsperson: System u. Probleme d. Personifikation im Zivilrecht*. Berlin: Duncker und Humblot, 1977. DOI: <https://doi.org/10.3790/978-3-428-43918-8>

pojetí veřejného úřadu coby trvalé organizační jednotky, „*kteřá byla zřízena jako vykonavatel veřejných úkolů a není právníčkou osobou*“⁵) jako prvek svébytné organizace právního jednání (*Handlungsorganisation*), jehož funkcí je formou zákonem stanovené působnosti umožnit svému vykonavateli účastnit se právního styku s účinky přičítanými odlišnému právnímu subjektu nebo oddělenému jmění (*Sondervermögen*)⁶. Přitom rozlišuje mezi „možnou“ organizační právního jednání, již nenáleží žádná originální oprávnění a která se plně odvozuje od právního subjektu, jako je např. smluvní zastoupení, a „nutnou“ zákonem nařízenou organizací právního jednání, jejíž jednotlivé elementy se zpravidla neodvíjí od vůle subjektu práva, ale jsou přímo dány zákonem⁷. Podstata takové „institucionalizované“ organizace právního jednání spočívá v (*ex lege*) originální (neodvozené) moci nositele funkce jednat za takto organizovaný subjekt práva. Ten pak zpravidla bez existence takové organizace vůbec nemůže právně jednat, byť existují výjimky, jak je tomu v případě zákonného zastoupení (které nevylučuje, aby zastoupený jednal samostatně).

V rámci institucionalizované organizace právního jednání je pak funkcí soukromého úřadu do této organizace zapojit nezúčastněné (třetí) osoby. Zde má zásadní význam rozlišování mezi úřadem a jeho vykonavatelem. Vykonavatel úřadu je svéprávný člověk (nebo jiný prostřednictvím takového člověka jednající způsobilý subjekt), kterému úřad zprostředkovává úkoly a oprávnění zapojit se do organizace právního jednání někoho jiného. Tím se však podle *Jakobyho* role úřadu nevyčerpává. Úřad samotný lze dle něj považovat za zvláštní neosobní subjekt právního jednání bez právní osobnosti („*besonderes apersonales, freilich nicht rechtsfähiges Handlungsobjekt*“)⁸. Úřadu jako takové organizační entitě tak může být přičítáno jednání jeho vykonavatele tak, že se účinky takového jednání liší od jednání vykonavatele úřadu na vlastní účet i od vlastního jednání organizovaného subjektu práva.

Jakoby pracuje s konceptem přičitatelnosti, s nímž pracoval již Weyr⁹, avšak v německém právním prostředí rozvinutým Hansem Juliem Wolffem¹⁰,

⁵ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 67.

⁶ JAKOBY, op. cit., s. 1.

⁷ JAKOBY, op. cit., s. 5.

⁸ JAKOBY, op. cit., s. 6.

⁹ Srov. WEYR, F. *Teorie práva*. Brno: Orbis, 1936, s. 112 a násl.

¹⁰ WOLFF, H. J. *Organschaft und Juristische Person*. Berlin: Carl Heymanns Verlag, 1933, cit. dle JAKOBY, op. cit., s. 201.

podle kterého se přičitatelností (*Zurechnung*) rozumí přiřazení (*Zuordnung*) práv a povinností určitému subjektu práva, který je pak označován za nositele (bod?¹¹) přičitatelnosti (*Zurechnungsträger*). Jakoby argumentuje, že okruh entit, které mohou být nositeli přičitatelnosti, je širší a že jimi nemusí být jen osoby v právním smyslu¹². V rámci řetězu jednotlivých kroků procesu přičitatelnosti rozlišuje mezi jeho konečným článkem, jemuž jsou nakonec účinky právního jednání definitivně přičteny, označovaným jako konečný nositel přičitatelnosti (*Zurechnungsendsubjekt*), a prostředním článkem takového řetězu označovanými jako prostřednický nositel přičitatelnosti (*Zurechnungsdurchgangsubjekt*)¹³. Úřad samotný přitom může být nositelem přičitatelnosti. Zpravidla jako prostřednický nositel přičitatelnosti, v některých případech však může být úřad též konečným nositelem přičitatelnosti¹⁴. Jakoby argumentuje, že jakkoli může být namítáno, že jde o čistě právně technickou otázku bez praktického významu, je pojetí soukromého úřadu jako samostatného nositele přičitatelnosti (resp. subjektu přičitatelnosti bez právní subjektivity) důležité, protože umožňuje reflektovat zvláštní kontinuitu úřadu, která je nezávislá na jeho obsazení¹⁵.

3 Soukromý úřad a oddělené jmění

Zřejmě nejzajímavější *Jakobyho* úvahou je funkce úřadu jako nositele přičitatelnosti odděleného jmění. Německé právo pojem odděleného jmění běžně používá ve smyslu účelově určeného jmění. Jakoby pokládá za rozhodující znak odděleného jmění skutečnost, že práva a povinnosti s tímto jměním spojená jsou jejich nositeli přiřazena z titulu jeho, od vlastníka těchto práv odlišného, postavení nositele zvláštní funkce (*Funktionsträger*), tedy jako vykonavatele úřadu. Tím se oddělené jmění odděluje od (volného) vlastního jmění nositele těchto práv, a to dokonce i když mu svědčí vlastnické právo k oddělenému jmění¹⁶. V právních vztazích týkajících se odděleného majetku tak jednájí oprávněné strany z titulu takového úřadu (*Parteien kraft Amtes*)¹⁷.

¹¹ Srov. WEYR, op. cit., sub 8, s. 112.

¹² JAKOBY, op. cit., s. 202.

¹³ JAKOBY, op. cit., s. 203.

¹⁴ JAKOBY, op. cit., s. 212.

¹⁵ JAKOBY, op. cit., s. 213.

¹⁶ JAKOBY, op. cit., s. 27.

¹⁷ JAKOBY, op. cit., s. 29.

Takto podle Jakobyho jedná insolvenční správce, vykonavatel závěti, správce pozůstalosti a nucený správce (*Zwangsverwalter*)¹⁸. V praktické rovině se pak postavení jejich úřadu jako specifické entity („*Handlungssubjekt Amt*“) projevuje podle Jakobyho např. v tom ohledu, že držba odděleného jmění náleží úřadu jako subjektu přičitatelnosti, nikoli vykonavatelům úřadu, jehož rolí je jen jeho pomocí dosáhnout takové přičtení („*Zurechnungshelfer*“). Z toho dovozuje, že úřad se může např. při změně vykonavatele dovolávat nový vykonavatel ve prospěch úřadu ochrany držby i proti jeho předchozímu vykonavatel (jako držitel skutečné kontroly nad věcí)¹⁹.

V českém právu představuje nejzjevnější případ odděleného jmění svěrenský fond. Jde o autonomní jmění, přičemž vlastnická práva k majetku jej tvořícímu vykonává svěrenský správce. Svěrenský správce též vystupuje jako dlužník z dluhů, které vznikly v souvislosti se správou svěrenského fondu²⁰. Toto řešení vyvolává otázku, jak posuzovat situace, kdy svěrenský fond nemá žádného správce (např. protože správce zemře bez toho, aby byl ustanoven jeho nástupce). Kdo je pak dlužníkem z dluhů ve svěrenském fondu, kdo odpovídá za škodu vzniklou v tomto období (např. pádem střešní tašky z domu ve svěrenském fondu)? Abychom se uměli vypořádat s těmito otázkami, musíme připustit existenci určitého bodu přičitatelnosti, jemuž bude možné v době, kdy není obsazena funkce svěrenského správce, přičíst práva a povinnosti týkající se svěrenského fondu. Za takovou entitu můžeme považovat samotný svěrenský fond, nicméně ve výsledku může být vhodnější přiznat po vzoru Jakobyho tuto povahu právě funkci svěrenského správce, resp. přiznat jí povahu soukromého úřadu. Její existence je nezávislá na tom, zda je úřad obsazen. Je-li úřad opuštěn, práva ani dluhy tvořící svěrenský fond nezanikají a mohou i nadále vznikat, přičítají se úřadu svěrenského správce coby svébytné organizační entitě. Úřad svěrenského správce pak vytváří pozici věřitele a dlužníka, která je až do doby jeho obsazení bezsubjektivní. Toto řešení současně umožňuje lépe popsat důsledky změny svěrenského správce s tím, že svěrenský správce prostě jen vykonává (též) práva a povinnosti přičtená úřadu v době před jeho nástupem do úřadu.

¹⁸ JAKOBY, op. cit., s. 95.

¹⁹ JAKOBY, op. cit., s. 306.

²⁰ Blíže srov. PIHERA, V. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). *Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1541 a násl.

Pojetí insolvenčního správce coby vykonavatele soukromého úřadu německá právní teorie převážně preferuje před jeho alternativním pojetím coby zástupce (úpadce či věřitelů) anebo svébytného orgánu. Teorie úřadu insolvenčního správce je zmiňována i částí české odborné literatury, nicméně spíše jen jako výraz jeho nezávislosti; s pojmem soukromého úřadu se dále nepracuje s tím, že insolvenční správce vykonává „funkci“, nikoli úřad²¹. Vztahu mezi „funkcí“ a jejím vykonavatelem nevěnuje česká právní teorie v podstatě žádnou pozornost. Stejně tak není věnována pozornost povaze vztahu jednání insolvenčního správce a majetkové podstaty. Postavení insolvenčního správce se nedávno věnoval Ondřej Zezulka²², který dochází k (snad až přespříliš) „opatrnému“ závěru, že se „na insolvenčního správce nahlíží jako na specifický procesní subjekt kombinující prvky veřejnoprávního orgánu i podnikatelského subjektu“. Současně si pak stěžuje, že „postavení insolvenčního správce v insolvenčním řízení totiž není odbornou literaturou a judikaturou dosud uspokojivě vysvětleno“. Je tedy otázkou, zda by koncept soukromého úřadu nemohl lépe vystihnout primárně soukromoprávní povahu funkce insolvenčního správce. Koncepce odděleného majetku, v Jakobově koncepci spojená s pojmem soukromého úřadu insolvenčního správce, by zase mohla dát komplexnější náhled na majetkovou podstatu, včetně otázky, zda se ve skutečnosti nejedná o jmění, i na její režim v době, kdy není funkce insolvenčního správce dočasně obsazena. Soukromý úřad insolvenčního správce jako entita představující samostatný bod přičitatelnosti by zase pomohl řešit potřebu etablovat majetkovou podstatu nikoli jako pouhý předmět insolvenčního práva, ale jako samostatnou entitu²³.

Komplikovanější je právní režim pozůstalosti. V české odborné literatuře se sice lze setkat s úvahami, čím pozůstalost není, resp. že nepředstavuje tzv. ležící pozůstalost ve smyslu rakouského práva²⁴, úvahy o tom, co tedy

21 Srov. ŘEHÁČEK, O., VRBA, M. In: SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 1. vyd. (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, § 21. Dostupné z: Beck-online [cit. 11. 4. 2022].

22 ZEZULKA, O. O postavení insolvenčního správce. *Právní rozhledy*. 2019, č. 21.

23 Srov. např. LEBEDA, M. *Majetková podstata*. Disertační práce. Brno: PrF MÚ, 2016, s. 9. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/h413f/disertacka2.pdf> [cit. 11. 4. 2022].

24 Např. MUZIKÁŘ, M. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, § 1475. Dostupné z: Beck-online [cit. 11. 4. 2022].

pozůstalost je, však zřejmě (alespoň dle omezených autorových vědomostí) absentují. Pozůstalost je zjevně na místě shodně s německou právní teorií považovat za oddělené jmění, které má ve vztahu k osobnímu jmění dědiců samostatnou povahu²⁵. Současně zde však není žádná nutná pozice, jíž by bylo možné přiřknout povahu soukromého úřadu. Pozůstalost obvykle spravují (potencionální) dědici zřejmě v režimu společenství jmění, tedy nikoli jako nositelé zákonné, na osobních subjektivních právech nezávislé působnosti. Jejich oprávnění ke správě pozůstalosti je tak výrazem jejich (jakkoli nejistého a podmíněného) osobního vlastnického práva k dědictví, nikoli výkonem soukromého úřadu²⁶. Naopak postavení vykonavatele závěti a správce pozůstalosti povolaných zůstavitelem (jejichž povolání vylučuje z účasti na správě pozůstalosti dědice) můžeme zřejmě za soukromý úřad považovat. Pokud by tedy byla pozůstalost spravována prostřednictvím takového soukromého úřadu, chovala by se pozůstalost „samostatněji“ v tom smyslu, že takový úřad by plnil roli samostatné entity jako prostředního bodu přičitatelnosti. Význam těchto úvah je však podstatně snižován koncepcí českého dědického práva, podle které dědici nabývají dědictví k okamžiku smrti zůstavitele (čímž tedy zřejmě dochází k *ex tunc* modifikaci dědického práva na právo vlastnické). K tomuto okamžiku tedy dochází k určitému přestavění herního plánu, a to bez ohledu na to, zda byla pozůstalost spravována dědici, správcem pozůstalosti či vykonavatelem závěti.

Zmínku v této souvislosti zaslouží institut odloučení pozůstalosti. Jde o jediný případ, kdy občanský zákoník explicitně hovoří o odděleném jmění. Na rozdíl od německého práva však české právo neupravuje pozici správce odloučené pozůstalosti (*Nachlassverwalter*), tj. osoby odlišné od dědice. Odloučenou pozůstalost tedy spravuje dědic sám (jakkoli důvodem pro vymezení odloučené pozůstalosti bývá zpravidla primárně pochybnost o jeho kredibilitě). Je otázkou, zda by pozici samotného dědice odloučené pozůstalosti nebylo možné definovat jako soukromý úřad, a to přesto, že odloučená pozůstalost je, alespoň v rozsahu majetku, coby dědictví majetkem dědice. To by zřejmě umožnilo lépe vymezit postavení dědice, ale i uchopit vztah oddělené pozůstalosti a (vlastního) jmění dědice.

²⁵ LANGE, K. W. *Erbrecht*. 2. vyd. München: C. H. Beck, 2017, s. 546.

²⁶ Srov. JAKOBY, op. cit., s. 100.

4 Funkce člena orgánu jako soukromý úřad

Jakoby chápe jako výkon soukromého úřadu též postavení člena voleného orgánu právnické osoby („*Organwalter kraft Amtes*“)²⁷. V tomto případě pak soukromý úřad a orgán právnické osoby spadají v jedno (resp. na rozdíl od obvyklé teorie veřejného práva nenachází Jakoby důvod pro rozlišení mezi orgánem a úřadem²⁸), přičemž se tedy do centra pozornosti dostává právě pojem orgánu právnické osoby. Jakoby vychází z Wolffova funkčního vymezení (veřejného) orgánu jako „*samostatného institucionálního subjektu s transitorní působností stanoveného zákonem pro funkční zajištění plnění úkolů organizace s (částečnou) právní osobností*“²⁹, tedy v zásadě podobně, jako Jakoby definuje soukromý úřad. Zdůrazňuje, že orgán představuje instituci, a je tak nutné odmítnout veškeré definice, které vymezují orgán jako lidi, osoby nebo skupiny osob³⁰. S odkazem na původ pojmu orgán v *Gierkeho* antropomorfní metafoře orgánů lidského těla konstatuje, že jde o součást právnické osoby jako osamostatněné organizace, přičemž mimo ni nemůže (na rozdíl od jiných druhů úřadů) existovat³¹.

Ze shodného koncepčního pojetí orgánu vychází ve své habilitační práci Schürnbrand, který poukazuje na Jakobyho práci (která vyšla ve stejném roce jako jeho vlastní) a zjevně souhlasí s jeho pojetím soukromého úřadu³². Sám pak též s odkazem na Wolffa definuje orgán jako nesamostatnou část právnické osoby, která je vnitřně vybavena určitou mírou autonomie a plní úkoly pro právnickou osobu³³. Podle Schürnbranda je však omezování právního institutu orgánu jen na právnické osoby zjevným anachronismem a vyslovuje se pro jeho aplikaci ve vztahu k jakékoli formě osamostatněné organizace (*verselbständigte Organisation*), jako jsou v německém právu např. osobní obchodní společnosti. Jakkoli tyto úvahy *Schürnbrand* dále nerozvíjí, zdá se, že rozdíl mezi orgánem a soukromým úřadem nemusí být vždy zcela zřejmý.

²⁷ JAKOBY, op. cit., s. 198.

²⁸ Srov. HENDRYCH a kol., op. cit., s. 66.

²⁹ WOLFF, H., BACHOF, O. *Verwaltungsrecht II*. 4. vyd. 1976, s. 236, cit. dle JAKOBY, op. cit., s. 196.

³⁰ JAKOBY, op. cit., s. 196.

³¹ JAKOBY, op. cit., s. 197.

³² SCHÜRNBAND, J. *Organschaft im Recht der privaten Verbände*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007, s. 2. DOI: <https://doi.org/10.1628/978-3-16-151202-5>

³³ SCHÜRNBAND, op. cit., s. 11.

Jakoby i Schürnbrand zdůrazňují zásadní rozdíl mezi orgánem (úřadem) a jeho členem (vykonavatelem). Schürnbrand upozorňuje, že důsledky právních jednání člena orgánu při výkonu jeho funkce mají být přičítány právnické osobě ve dvou krocích: nejprve se jednání člena orgánu nebo společné jednání více členů orgánu přičte orgánu jako abstraktní instituci, a teprve ve druhém kroku právnické osobě („*doppelter Zurechnung*“)³⁴. Působnost v záležitostech právnické osoby náleží výhradně orgánu; členovi orgánu náleží jen práva a povinnosti vyplývající z jeho členství v tomto orgánu. Tento závěr ilustruje Schürnbrand na příkladu představenstva akciové společnosti: k obchodnímu vedení je oprávněno výhradně představenstvo jako orgán; jednotliví členové představenstva nemají žádné částečné oprávnění k obchodnímu vedení společnosti, ale výhradně právo člena orgánu s ním korespondující povinnost podílet se na rozhodovacím procesu předcházejícím přijetí opatření k řízení podniku³⁵.

Že české soukromé právo rozlišuje mezi orgánem jako institucí organizace právnické osoby a jeho členem je zjevné z § 152 ObčZ. Vztahu mezi orgánem a jeho členem však dosud byla v českém právním prostředí věnována jen omezená pozornost. Zde lze odkázat především na Berana, který se zabýval specifiky tvorby vůle právnické osoby, přičemž zdůrazňuje rozdíl mezi postupem přičítání rozumu a vůle člověku a právnické osobě. Vnitřní proces rozhodování vedoucí k vytvoření vůle právnické osoby je stanoven právem, a je tedy, na rozdíl od autonomního chování člověka, regulován heteronomně³⁶. V tomto kontextu se jeví existence zákonem vymezeného orgánu jako mezičlánek řetězce přičitatelnosti jako zásadní prvek, přičemž může být namítáno, že je-li orgán nesamostatnou součástí právnické osoby, nemůže být akt finálního přičtení práv a povinností z orgánu na právnickou osobu jako jejich konečného nositele chápán ve vztahu k právnické osobě jako heteronomní. V tomto ohledu hraje samozřejmě zásadní význam skutečnost, že sama právnická osoba je zákonnou strukturou.

³⁴ SCHÜRNBAND, op. cit., s. 45.

³⁵ SCHÜRNBAND, op. cit., s. 46.

³⁶ BERAN, K. *The Concept of Juristic Person*. Prague, Warsaw, Bratislava, Budapest: Wolters Kluwer, 2020, s. 181.

Tím se nutně dostáváme k tradičnímu doktrinárnímu sporu mezi zástupci organické teorie a zástupci teorie zastoupení spojených se jmény Gierkeho a Savignyho, jejíž podstatu vymezuje Schürnbrand jako otázku, zda vzájemné vztahy mezi orgánem a právníčkou osobou mají být popsány stejnými kategoriemi, jako vztahy mezi samostatnými právními subjekty, nebo zda pro jednání prostřednictvím orgánu platí specifické principy, které umožňují přičítání v daleko širším rozsahu³⁷. Není přitom překvapující, že důraz na specifickou roli orgánu právnícké osoby vede přirozeně k preferenci organické teorie. Dle Jakobyho se jednání prostřednictvím člena orgánu právnícké osoby liší od zastoupení tím, že zde (bez ohledu na to, zda je zastoupený plně svéprávný) neexistuje dualita vůle zastoupeného a zástupce. Orgán na rozdíl od zástupce nemá pomocnou funkci podpořit zastoupeného při prosazování jeho zájmu. Orgán má kreační funkci, vytváří prvek struktury právnícké osoby jako subjektu schopného právně jednat³⁸. S odkazem na § 31 německého občanského zákoníku, který přímo přičítá povinnost k náhradě škody způsobené třetí osobě statutárním orgánem při výkonu jeho funkce spolku, dochází k závěru, že jednání prostřednictvím orgánu právnícké osoby má zvláštní charakter mísící prvky (přirozeného) vlastního jednání a prvky zastoupení, který vymezuje jako přičtené vlastní jednání právnícké osoby (*zugerechnates Eigenhanden*). Tím přistupuje na dřívější závěry Schmidta, prominentního zástupce organické teorie, dle kterého „*jednání orgánu spolku je nutně přičíst spolku jako jeho vlastní jednání [správně Gierke], aniž by se však jednalo o přirozené vlastní jednání spolku [správně Savigny]*“.³⁹

Zatímco česká právní úprava účinná do konce roku 2013 vycházela zjevně z organické teorie a jednání právnícké osoby prostřednictvím jejího orgánu chápala jako přímé vlastní jednání právnícké osoby (srov. § 20 starého občanského zákoníku), nový občanský zákoník hovoří o tom, že člen statutárního orgánu právníčkou osobu zastupuje (srov. § 164 ObčZ). Po jeho účinnosti se vedla v rámci odborné veřejnosti především diskuze, zda jde o zastoupení smluvní nebo zákonné s tím, že většina zúčastněných se posléze zřejmě

³⁷ SCHÜRNBAND, op. cit., s. 19.

³⁸ JAKOBY, op. cit., s. 273.

³⁹ SCHMIDT, K. *Gesellschaftsrecht*. 3. vyd. Köln: Heymanns, 1997, s. 261.

klonila spíše k režimu zákonného zastoupení⁴⁰. Někteří autoři nezaujali ani jednu z těchto pozic s tím, že se jedná spíše o specifické „zastoupení na základě zákona“, na něž lze aplikovat jak obecná ustanovení o smluvním zastoupení, tak i o zákonném zastoupení⁴¹. Jistý posun v nazírání na tuto otázku pak přineslo rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2015 (sp. zn. 14 Cmo 184/2014, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 42/2016), kde soud konstatoval, že „jednatelské oprávnění statutárního orgánu má základ v zakladatelském jednání a jmenování (volbě) do funkce“, aby vzápětí uzavřel, že „člen statutárního orgánu jedná jako zástupce právnické osoby sui generis (nejedná se o zastoupení zákonné ani o zastoupení smluvní)“.

Je zjevné, že povaha zástupčího oprávnění jako zastoupení *sui generis* se opírá o specifickou povahu orgánu právnické osoby, resp. o zvláštní postavení statutárního zástupce jako jeho člena, nebo chceme-li, vykonavatele specifického soukromého úřadu. Její zastánci zjevně odkazují na skutečnost, že existenci a působnost orgánu zakládá zákon, nicméně o obsazení orgánu rozhoduje jiný orgán právnické osoby a ustavení do funkce podléhá konsenzu. Lze argumentovat, že důsledky právního jednání statutárního zástupce jsou pak přičítány právnické osobě skrz jejich mezitímní přičtení orgánu jako prostřednického nositele přičitatelnosti, čímž se zásadně odlišují od smluvního zastoupení, kde obdobná organizační struktura právního jednání zásadně neexistuje. Charakter orgánu coby součásti vnitřní struktury právnické osoby a vně stojícího vykonavatele funkce (úřadu) člena tohoto orgánu či skutečnost, že obsazení orgánu je zakládáno souhlasným projevem vůle přičítaným právnické osobě na jedné straně a kandidátova na výkon funkce na druhé straně, zase může odůvodňovat nemožnost nahlížet na zastoupení statutárním orgánem jako na zákonné zastoupení. Zdá se, že tímto směrem by mohly směřovat i některé úvahy Čecha⁴². V tomto ohledu se tedy

⁴⁰ Srov. např. přehled publikovaných názorů in ČECH, P. Jednání člena statutárního orgánu právnické osoby jako zastoupení *sui generis*. In: BERAN, K., ČECH, P., DVORÁK, B., ELISCHER, D., HRÁDEK, J., JANEČEK, V., KÜHN, Z., NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, L., ONDŘEJJEK, P. *Právní jednání a odpovědnost právnických osob po rekodifikaci českého soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 55 a násled.

⁴¹ Poprvé zřejmě in DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 313. Dále srov. přehled vývoje diskuze in NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, L. *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 89.

⁴² ČECH, op. cit.

jeví možné využít instrumentária orgánu právnické osoby, případně soukromého úřadu, i pro podepření závěrů spočívajících na teorii zastoupení.

5 Závěr

Téma soukromého úřadu je široké a tato stat' jej zdaleka nevyčerpává. Autor má však zato, že i tak ukazuje, že uvědomění si vůbec možnosti jeho existence coby samostatné organizační entity, jako bodu přičitatelnosti, může pomoci lépe strukturovat naše úvahy o funkci a podstatě právních vztahů. To platí především ve vztahu k právnímu režimu oddělených jmění. Významnou roli může koncepce soukromého úřadu sehrát v právu právnických osob ve vztahu ke koncepčnímu uchopení orgánu právnických osob, jehož samotná existence se prizmatem puristické teorie fikce může jinak jevit poněkud nemístná. Předložený koncept soukromého úřadu si nepochybně zaslouží hlubší zkoumání a kritiku, přičemž pokud k tomu tato stat' přispěje, plně naplní svůj účel. Ostatně, v české právní kultuře, tolik se v tomto lišící od německé, by měly být publikace tohoto typu spíše agorou, tvůrčím prostorem určeným ke hrám, ke sdílení vlastních pochybností, zdrojem inspirativní diskuze odborné veřejnosti, a především intelektuálním potěšením pro své adresáty. Jakkoli si je autor vědom toho, že procházka po svazích německé dogmatiky je možná stejně náročná, jako pěší cesta od výšin Wahlenbergova plesa zpět přes Bystrého lávku na Štrbské Pleso v botách bez podrážek, věří, že předložený text přesto bude (jako tehdy) zdolatelný a že může tuto roli naplnit.